

**การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมและแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิต
ที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง**

The Development of Ethical and Moral Indicators and Practical
Guidelines for Enhancing Desirable Graduate Attributes of Higher
Education Institutions in
Central Region Network of Higher Education Institutions

อัจฉรา ไชยูปถัมภ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง 2) พัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ฯ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ฯ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร อาจารย์ของสถาบันในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง ผู้ปฏิบัติงานในด้านการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาของสถาบันในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง และผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม วิธีการวิจัยใช้แบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความคิดเห็น และแบบบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ มีรูปแบบการส่งเสริม/สอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ มหาวิทยาลัยทั่วไป สถาบันเฉพาะทาง และมหาวิทยาลัยทางการแพทย์ พยาบาล จำแนกเป็น 2 แนวทาง คือ การส่งเสริมและสอดแทรกภายในหลักสูตรการศึกษา และภายนอกหลักสูตรการศึกษา 2) ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในการปลูกฝังแก่นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อ

ตนเองและส่วนรวม ความมีวินัย ความเสียสละต่อส่วนรวม ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ความสามัคคี ความประหยัดและพอเพียง การมีสติ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความศรัทธาในหลักศาสนา และการรู้จักกาลเทศะ 3) แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษา 2 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย และระดับผู้ปฏิบัติ

คำสำคัญ : คุณธรรมจริยธรรม / สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The objectives research were: 1) survey the state of ethics and morality imbue ment for enhancing desirable graduate attributes of higher education institutions in central region network of higher education institutions; 2) develop ethical and moral indicators for enhancing desirable graduate attributes; and 3) present ethics and morality imbue ment guidelines for enhancing desirable graduate attributes. The data was collected from the administrators and lecturers were from higher education institutions in central region network of higher education institutions, administrators and lecturers whose works involved promoting and incorporating ethics and morality in the said students were the institutions' representatives in giving comments and suggestions through focus group and senior experts were chosen by means of purposive sampling to represent a group of concerned persons or stakeholders in ethical and moral indicator development. Moreover, the mix methods research. The research tools were the questionnaire on the survey and record form. The data were analyzed using the frequency, percentage and content analysis.

The research results revealed that 1) The state of ethics and morality imbue ment for enhancing desirable graduate attributes in 3 groups of higher education institution (general university, specialty institution and medical and nursing university). There were 2 principal ways: the ethics and morality are promoted process in the educational curriculum. Also, the extracurricular promotion. 2) There were 15 suitable ethical and moral indicators to be

imbued into high education students: honesty, self- and social responsibility, discipline, dedication, patience, diligence, gratitude, professional ethics, harmony, economy and sufficiency, appreciation, tolerance, humility, faith in religion, and tact. 3) The 2 levels of ethics and morality imbue ment guideline for enhancing desirable graduate attributes were policy level and operational level

KEYWORDS: ETHICS AND MORALITY / INSTITUTION OF EDUCATION

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต และเป็นรากฐานสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติ ผู้ต้องการความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยแก่ตัวเอง และแก่ประเทศชาติจึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรม หากบุคคลขาดคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้ว ก็ยากที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขสงบ ยิ่งกว่านั้นก็คือ การขาดคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลมีผลร้ายทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหายาเสพติด เป็นต้น คุณธรรมจริยธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อคนในสังคม ดังที่ พระธรรมปิฎก (2541) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคม อีกทั้งแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยไว้ว่า สิ่งที่สังคมไทยต้องการอย่างมาก คือ พลังทางคุณธรรมจริยธรรมที่ยึดเหนี่ยวผู้คนให้สัมพันธ์ต่อกัน ด้วยความเกื้อกูล และร่วมกันสร้างสังคมไทยให้น่าอยู่เพื่อรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในยุคพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมในยุคที่คนร่ำร้อถึงคุณธรรมจริยธรรมในสภาพสังคมที่เสื่อมโทรมทางจิตใจ จำเป็นต้องเร่งรัดการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาจิตใจ เป็นพิเศษ

แนวทางการจัดการศึกษาจึงต้องเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม เพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนไทย หากบุคคลได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ บุคคลจะเป็นคนมีคุณภาพเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถูกต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมและประเทศชาติในอนาคต แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคคลนั้นควรมีนโยบายที่ชัดเจน ด้วยการจัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเชิงปฏิบัติการแก่บุคคลด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำ

ไปปฏิบัติและนำความรู้ไปใช้ให้ถูกทาง เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ คุณธรรม
จริยธรรมที่ควรสร้างให้แก่บุคคล เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความอดทน และความ
อุตสาหะ เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541) ในช่วงปฏิรูปการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ.
2540 เป็นต้นมา ได้มีความพยายามพัฒนารูปแบบการสอนคุณธรรมจริยธรรม โดยคำนึงถึง
ประสิทธิภาพเป็นสำคัญ แต่พบว่าการพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมในหลายสถานศึกษา
ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และสถานศึกษาจำนวนมากยังไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ
การไม่ได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ของสถานศึกษา และชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าและเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่
ชุมชนหรือองค์กรในพื้นที่ของสังคมไทยมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม
จำนวนมาก (นลินี ทวีสิน และคณะ, 2549)

สำหรับผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนด
กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เรื่องมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้
บัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้
ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้าน
ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งด้านคุณธรรม
จริยธรรม คือ การพัฒนานิสัยในการประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมนั้นยังไม่มีราย
ละเอียดแนวทางปฏิบัติที่ จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยสำรวจถึงสภาพและรูปแบบการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นอยู่ เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม และ
เพื่อให้ได้แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่
พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงให้เห็นและบ่งบอกถึงความ
เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม การประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม โดยมีวิธีการพัฒนาตัว
บ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมด้วยเทคนิควิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสำรวจสังเคราะห์เอกสาร
การสนทนากลุ่ม และการวิพากษ์วิจารณ์และการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับแนวคิดในการปลูกฝัง/พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้เรียนในระดับ
อุดมศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทอุดมศึกษา คือ แนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งมองว่าการ
พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม
(socialization) ผ่านตัวแทนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งการ
อบรมสั่งสอนจากครู ถือว่าเป็นการชี้แนะแนวทางหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่ปัญหา
ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่รับผิดชอบต่อจากพ่อแม่ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการหล่อหลอมขัดเกลา

ลักษณะนิสัยของผู้เรียน และมีบทบาทในการเป็นต้นแบบให้แก่ผู้เรียนในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจสภาพและรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์แก่สถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์แก่สถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ ในรูปแบบของการวิจัยเอกสาร ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/แหล่งเอกสาร

1. แหล่งเอกสารที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัยต่าง ๆ จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และหน่วยงานต่าง ๆ ในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ประกอบด้วย จำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้
กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร และอาจารย์สำหรับตอบแบบสำรวจ
กลุ่มที่ 2 ผู้บริหาร และอาจารย์ เพื่อเข้าร่วมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการสนทนากลุ่ม
กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ มหาวิทยาลัยทั่วไป สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง และมหาวิทยาลัยทางการแพทย์/วิทยาลัยทางการแพทย์/พยาบาล เพื่อวิพากษ์งานวิจัย

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบบันทึกข้อมูลสำหรับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมและแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง และ 2) แบบ

สำรวจสภาพรูปแบบและการปลูกฝังแนวทางส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของ
เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร

1.1 การสืบค้นและศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ งานวิจัยต่าง ๆ
เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมฯ ในช่วงเดือนตุลาคม 2557

1.2 สำรวจสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมฯ ด้วยการส่งแบบสำรวจแนวทาง
ส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อ
พัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ไปยังสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
จำนวนทั้งสิ้น 85 สถาบัน ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2557 โดยเก็บรวบรวมได้ จำนวน
25 สถาบัน จากทุกประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (focus groups) จัดสนทนา
กลุ่มย่อยผู้บริหาร อาจารย์ จากสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง
85 สถาบัน จำนวนทั้งสิ้น 41 คน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม และแนวทาง
ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ด้วยวิธีการสร้างรายงานการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน
5 คน ที่เป็นตัวแทนจากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้
คุณธรรมจริยธรรม เพื่อดำเนินการวิพากษ์งานวิจัย ในประเด็นความเหมาะสมของตัวบ่งชี้
คุณธรรมจริยธรรม และแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมฯ ในช่วงเดือนมกราคม 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์
เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การวิพากษ์งานวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง ดังนี้

1. รูปแบบการส่งเสริม/สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม

การส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมฯ ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ มหาวิทยาลัยทั่วไป สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง และมหาวิทยาลัย/วิทยาลัยทางการแพทย์/ พยาบาล ล้วนมีรูปแบบและวิธีการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาที่คล้ายคลึงกันจำแนกเป็น 2 แนวทางหลัก ๆ คือ การส่งเสริมและสอดแทรกภายในหลักสูตรการศึกษา และการส่งเสริมและสอดแทรกภายนอกหลักสูตรการศึกษา ดังนี้

1.1 การส่งเสริมและสอดแทรกภายในหลักสูตรการศึกษา กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาดำเนินกิจกรรมในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมฯ ให้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ได้แก่ 1) การกำหนดเป็นรายวิชาเฉพาะ 2) การบูรณาการในบางรายวิชา และ 3) การบูรณาการในทุกรายวิชา

1.2 การส่งเสริมและสอดแทรกภายนอกหลักสูตรการศึกษา กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมฯ ผ่านการจัดโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ

2. ปัญหา อุปสรรค ข้อขัดข้อง และการประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ 1) นักศึกษาไม่เต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย และจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างน้อย 2) เวลาในการทำกิจกรรมของนักศึกษาค่อนข้างน้อยและไม่ตรงกัน 3) ขาดงบประมาณในการสนับสนุนการทำกิจกรรม 4) บุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษามีจำนวนน้อย 5) ขาดการติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และขาดเครื่องมือในวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มใน
ประเด็นตัวบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของ
สถาบันอุดมศึกษาฯ (ในภาพรวมทั้ง 3 กลุ่มสถาบัน)

ลำดับที่	คุณธรรม จริยธรรม	ประเภทสถาบัน			ความถี่ (n=41 คน)	ร้อยละ
		ทั่วไป (n=25)	เฉพาะทาง (n=9)	การ แพทย์ (n=7)		
1	ความซื่อสัตย์	20	9	7	36	87.80
2	ความรับผิดชอบ	21	7	7	35	85.37
3	มีวินัย ตรงต่อเวลา เคารพกฎระเบียบ และข้อบังคับ	20	7	5	32	78.05
4	การมีจิตสาธารณะ	16	7	5	28	68.29
5	ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และส่วนรวม	17	5	5	27	65.85
6	ความอดทน	14	5	4	23	56.10
7	ขยันหมั่นเพียร	13	6	4	23	56.10
8	ความเสียสละ	13	4	5	22	53.66
9	กตัญญูรู้คุณ	12	6	4	22	53.66
10	มีจรรยาบรรณวิชาชีพ	12	3	6	21	51.22
11	ความสามัคคี	11	5	4	20	48.78
12	ประหยัด พอเพียง	9	5	5	19	46.34
13	มีสำนึกดีต่อสังคมและส่วนรวม	11	4	3	18	43.90
14	การมีสติ	6	6	2	14	34.15
15	เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	10	3		13	31.71
16	อ่อนน้อมถ่อมตน	6	3	2	11	26.83
17	การมีภูมิธรรม	3	2	0	5	12.20
18	รู้กาลเทศะ	3	1	1	5	12.20
19	มีขั้นตอนธรรมต่อความแตกต่างทาง ศาสนา และวัฒนธรรม	3	1	0	4	9.76
20	การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น	2	1	1	4	9.76
21	ศรัทธาพุทธศาสนา	2	1	1	4	9.76

ผู้บริหาร คณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง (ทั้ง 3 กลุ่มสถาบัน) แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในประเด็นตัวบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาฯ 5 ลำดับแรก คือ ลำดับที่ 1 ความซื่อสัตย์ (ร้อยละ 87.80) ลำดับที่ 2 ความรับผิดชอบ (ร้อยละ 85.37) ลำดับที่ 3 มีวินัย ตรงต่อเวลา เคารพกฎระเบียบ และข้อบังคับ (ร้อยละ 78.05) ลำดับที่ 4 การมีจิตสาธารณะ (ร้อยละ 68.29) ลำดับที่ 5 ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองและส่วนรวม (ร้อยละ 65.85)

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงตัวบ่งชี้คุณธรรม จริยธรรมฯ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้บางตัวที่ยังมีความหมายซ้ำซ้อนกัน ให้ยุบรวมเป็นตัวบ่งชี้เดียวกัน และปรับชื่อใหม่ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น รายละเอียดปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง

ลำดับที่	ตัวบ่งชี้เดิม	ตัวบ่งชี้ใหม่
1	ความซื่อสัตย์	-
2	ความรับผิดชอบ	ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม
	ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองและส่วนรวม	
3	มีวินัย ตรงต่อเวลา เคารพกฎระเบียบ และข้อบังคับ	ความมีวินัย
4	การมีจิตสาธารณะ	ความเสียสละต่อส่วนรวม
	ความเสียสละ	
	มีสำนึกดีต่อสังคมและส่วนรวม	
	การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น	
5	ความอดทน	-
6	ขยันหมั่นเพียร	ความขยันหมั่นเพียร
7	กตัญญูรู้คุณ	ความกตัญญู
8	มีจรรยาบรรณวิชาชีพ	-
9	ความสามัคคี	-
10	ประหยัด พอเพียง	ความประหยัดและพอเพียง

ตาราง 2 แสดงผลการปรับปรุงตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่
พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง (ต่อ)

ลำดับที่	ตัวบ่งชี้เดิม	ตัวบ่งชี้ใหม่
11	การมีสติ	-
12	เคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
13	อ่อนน้อมถ่อมตน	ความอ่อนน้อมถ่อมตน
14	ศรัทธาพุทธศาสนา	ความศรัทธาในหลักศาสนา
	การมีภูมิธรรม	
	มีขั้นตติธรรมต่อความแตกต่างทางศาสนา และ วัฒนธรรม	
	ความรักต่อผู้อื่น	
15	รู้จักกาลเทศะ	การรู้จักกาลเทศะ

ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมในการปลูกฝังแก่นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่าย
สถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติที่ตรง จริ่งใจ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง มีความ
ซื่อสัตย์ทางวิชาการ (academic honesty) และความซื่อสัตย์ทางวิชาชีพ (professional
honesty) เช่น การไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ

2. ความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม หมายถึง ความตระหนักในบทบาทหน้าที่
ของตนเองและส่วนรวม ความตั้งใจในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี
ยอมรับในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองทั้งในด้านบวกและลบ โดยความรับผิดชอบนี้
รวมถึงความรับผิดชอบต่อ ทั้งกับตนเองและสังคม (social responsibility) โดยรวม เช่น การ
ตั้งใจเอาใจใส่ในการเรียน การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

3. ความมีวินัย หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติตามกฎระเบียบ แบบแผนที่กำหนด
ไว้ อย่างเคร่งครัด ตลอดจนการมีวินัยในตนเอง (self-discipline) เช่น การตรงต่อเวลาในการ
เข้าเรียน แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ

4. ความเสียสละต่อส่วนรวม หมายถึง การมีจิตสาธารณะ การปฏิบัติตนโดยการ
เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญาในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยรวม
เช่น การบริจาคโลหิต/สิ่งของในโอกาสต่างๆ

5. ความอดทน หมายถึง ความยืนหยัดไม่ท้อถอยในการทำความดี แม้ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มาขวางกั้นหรือตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ความลำบากตรากตรำ ความทุกข์ทรมานต่าง ๆ ความเจ็บใจ และความย่ำแย่ต่าง ๆ เช่น การทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ

6. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย กระทำหรือประพฤติเป็นปกตินิสัย สม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน เช่น การเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ ครู อาจารย์

7. ความกตัญญู หมายถึง การรำลึกถึงพระคุณผู้ที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพยิ่ง นับถือ เชื่อฟัง และตอบแทนด้วยการช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ

8. การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติตามประมวลความประพฤติ ข้อบังคับ มารยาทที่ผู้ประกอบวิชาชีพแต่ละสาขากำหนดขึ้น เพื่อเป็นการรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงในฐานะของสมาชิก ความดีงาม รวมทั้งก่อให้เกิดความสุขและความเจริญในวิชาชีพและสังคม

9. ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง กลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ โดยปราศจากการทะเลาะวิวาท

10. ความประหยัดและพอเพียง หมายถึง การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ดำรงตนอยู่บนความรู้จักพอ รู้จักฐานะการเงินของตน คิดอย่างรอบคอบและมีเหตุผลก่อนใช้จ่าย

11. การมีสติ หมายถึง ความระลึกได้ ความไม่ประมาท ไม่พลั้งเผลอ หลงลืม ควบคุมจิตใจให้อยู่ในอำนาจของตนเองได้เป็นอย่างดี สำนึกดีต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม (integrity) เช่น การสำรวม สุขุมและรอบคอบ

12. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การเคารพความเป็นมนุษย์ การยอมรับการรับฟัง และให้โอกาสผู้อื่นได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ และไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อเกิดความขัดแย้งทางความคิด

13. ความอ่อนน้อมถ่อมตน หมายถึง การไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบเพื่อการข่มผู้อื่นหรือเพื่อโอ้อวด การไม่โอวดดีเย่อหยิ่งจองหอง แต่แสดงตนอย่างสงบเสงี่ยม มีกิริยานอบน้อม วาจาสื่อหวาน และมีจิตใจที่อ่อนโยน เช่น การเคารพและให้เกียรติครู อาจารย์

14. ความศรัทธาในหลักศาสนา หมายถึง ความเชื่อมั่น ความซาบซึ้ง ความมั่นใจในเหตุผล ที่ตนสามารถพิจารณาเห็นได้ว่าควรค่าแก่การปฏิบัติ ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และหลักธรรมาภิบาล (good governance)

15. การรู้จักกาลเทศะ หมายถึง การประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม พอเหมาะพอควรในแต่ละสถานการณ์ มีมารยาทในการแสดงออกต่อสาธารณชนทั้งทางด้านกิริยา ท่าทาง และการพูดจา เช่น การไม่คุยกันเสียงดังในระหว่างที่อาจารย์กำลังสอน

ส่วนที่ 3 แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์แก่สถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง ดังนี้

1. แนวทางการปฏิบัติในระดับนโยบาย ได้แก่ 1.1) กำหนดให้เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาเป็นนโยบายหลักของสถาบัน 1.2) ให้มีหน่วยงานระดับสถาบัน หรือคณะกรรมการร่วมระดับสถาบัน เพื่อควบคุมกำกับกำกับการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง และให้ความสำคัญกับการสร้างต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษา 1.3) กำหนดกฎ ระเบียบ และบทลงโทษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันให้ชัดเจน และบังคับใช้อย่างจริงจัง 1.4) กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาให้ชัดเจน และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ได้แก่ การส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมทั้งภายใน และภายนอกหลักสูตรการศึกษา

2. แนวทางการปฏิบัติในระดับผู้ปฏิบัติ ได้แก่ 2.1) กำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา ต้องระบุกิจกรรม วิธีการ ตัวชี้วัด ช่วงเวลาดังกล่าว งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ การประเมินผลไว้อย่างชัดเจน 2.2) กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ควรประกอบด้วยกลยุทธ์เชิงป้องกัน เชิงพัฒนา และเชิงจูงใจ 2.3) กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมให้ชัดเจน 2.4) ดำเนินกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างทั่วถึงทุกชั้นปีอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร 2.5) อาจารย์ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย 2.6) ผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากร ควรปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม 2.7) จัดให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ จิตอาสา ภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง และให้นักศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน 2.8) ควรกำหนดเกณฑ์ และแนวทางการประเมินไว้อย่างชัดเจน 2.9) กำหนดให้มีสมุดบันทึกประจำตัว หรือแฟ้มสะสมงานเพื่อเป็น การสื่อถึงการกระทำความดี มีคุณธรรมจริยธรรม และ 2.10) ควรมีกิจกรรมการเชิดชู และยกย่องคนดีหรือบุคคลตัวอย่าง เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมคนดีให้เกิดขึ้นในสถาบัน

อภิปรายผล

1. รูปแบบการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่ได้จากการวิจัย พบว่า มี 2 แนวทางหลัก ๆ คือ 1) การส่งเสริมและสอดแทรกภายในหลักสูตรการศึกษา โดยการกำหนด

เป็นรายวิชาเฉพาะ การบูรณาการในบางรายวิชาและในทุกรายวิชา และ 2) การส่งเสริมและสอดแทรกภายนอกหลักสูตรการศึกษาผ่านการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษาทั้งทางตรงและหรือทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยบางส่วนของ ฉลอง ใจฉลาด และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่าการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยควรสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกวิชา กำหนดเป็นรายวิชาการศึกษาทั่วไปและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและยังสอดคล้องกับบทความทางวิชาการของ กรองทิพย์ นาควิเชตร (2554) เรื่องวิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนที่กล่าวว่า แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาควรบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมในหลักสูตรในกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมบูรณาการสร้างองค์ความรู้และคุณธรรมจริยธรรมต่อเนื่องให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และยังมีแนวทางอื่นๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่ใช้การสร้างกระแสหรือค่านิยมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ๆ มา เป็นสื่อในการออกแบบกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนหรือใช้แข่งขันเพื่อกระตุ้นความสนใจ เป็นต้น

2. ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาไม่เต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางมหาวิทยาลัย และจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนค่อนข้างน้อย เวลาในการทำกิจกรรมของนักศึกษาค่อนข้างน้อยและไม่ตรงกัน จึงส่งผลกระทบต่อความไม่ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม บุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษามีจำนวนน้อย และบุคลากรของมหาวิทยาลัยยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาเท่าที่ควรนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล โอสธานุเคราะห์ (2549) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบในการดำเนินกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา คือรูปแบบการจัดกิจกรรมยังไม่หลากหลาย และขาดการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ครูผู้สอนยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ขาดความรู้และเทคนิคในการสอนความรู้คู่คุณธรรม และยังเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีพอ ส่วน พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้น ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ใ้รางวัล และยกย่องชมเชยนักศึกษาที่ทำความดี สาเหตุที่ผู้เรียนไม่ค่อยสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอาจมาจากการไม่เห็นประโยชน์และเป้าหมายที่ชัดเจน ห้วงเวลาที่จัดอาจไม่เหมาะสม ข้ำซ้อนตรงกับภารกิจอื่นๆ ทั้งวิชาการและการฝึกซ้อมกีฬา รูปแบบวิธีการจึงควรน่าสนใจ และให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลาง มีทีมงานสร้างสรรค์ กำหนดเป้าหมาย แผนงาน โดยมีคณะอาจารย์ ผู้บริหารเป็น

ผู้สนับสนุนงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดจนการเสริมสร้างแรงจูงใจ
ใฝ่สัมฤทธิ์

3. ตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิต
ที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง 15 ตัวบ่งชี้
พบว่า สอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ระดับปริญญาตรีด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้นผู้สำเร็จการศึกษา
จะต้องมีพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่นมีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต
เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่อง
คุณธรรมจริยธรรมของ วิจิตร กุลวณิชย์ (ม.ป.ป.) ที่กล่าวไว้ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝัง
แก่นักศึกษา คือ ความกตัญญู และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล โอสธานุเคราะห์ (2549)
ที่ว่า คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังแก่นักศึกษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความรับ
ผิดชอบ ความมุ่งมั่น อดทน พากเพียร ความมีสติ รอบคอบ ความมีศรัทธาและความจริงใจ
การมีทักษะชีวิต ความเสียสละ การมีจิตของความเป็นผู้ให้ การมีจิตประชาธิปไตยและจิต
สาธารณะ รู้รักสามัคคี การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ความเข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก และการใช้
ปรัชญาแบบพอเพียง ส่วน นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสำรวจ
และสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม พบว่า ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วย 3 ชุด
14 ตัวบ่งชี้ ชุดแรก คือตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย ความเป็นอิสระ
การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ความมีวินัย และความอดทน ชุดที่สอง คือ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม
ประโยชน์ปัจจุบัน ประกอบด้วย ฉันทะ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความซื่อสัตย์
สุจริต และความมีสติสัมปชัญญะ และชุดที่สาม คือ ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมประโยชน์
เบื้องหน้า ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความสามัคคี ความเป็นกัลยาณมิตร
และความกตัญญูกตเวที นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายฤดี วรรกิจโกศาทร และ
คณะ (2552) ได้ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย
ผลการวิจัย พบว่า คุณธรรมจริยธรรมที่ควรเร่งปลูกฝังให้กับประชาชนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
เด็กและเยาวชน 10 ประการ ได้แก่ 1) ความมีวินัย 2) ความอดทนอดกลั้น 3) ความขยัน
หมั่นเพียร 4) ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง 5) ความรับผิดชอบ 6) ความมีสติ 7) ความพอเพียง
8) ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 9) ความกตัญญู กตเวที และ 10) ความเสียสละ

4. ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สามารถปฏิบัติได้ 2
แนวทางหลัก ๆ คือ ในระดับนโยบาย และระดับผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ คือ การกำหนด
ให้เรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาเป็นนโยบายเร่งด่วน กำกับติดตามผล

การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้ชัดเจน อีกทั้งกำหนดแนวทางการปฏิบัติในการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาให้ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล โอสถานุเคราะห์ (2549) ที่ว่าควรกำหนดการพัฒนา นักศึกษาแบบองค์รวม และควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตและอาจารย์อย่างจริงจัง โดยจัดให้เป็นระเบียบวาระสำคัญของทางมหาวิทยาลัย ส่วน พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) (ม.ป.ป.) และ อภิญา มานะโรจน์ (2539) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนนั้น ครูผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ให้รางวัลและชมเชยนักศึกษาที่ทำความดี ส่วนงานวิจัยของ สุวิมล ว่องวานิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2543) พบว่า กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม คือ กระบวนการพัฒนาจากบุคคลรอบข้าง โดยพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมมากกว่ากลุ่มครู และครูจะมีส่วนสำคัญมากกว่ากลุ่มเพื่อนตามลำดับ แต่งานวิจัยของ ฐาปนีย์ พลสิษฐ์เนาวกุล และ พรสวรรค์ สุวัฒน์ศรีย์ (2551) พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของมหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. สถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางได้ทราบสถานะของตนเอง ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง
2. สถาบันอุดมศึกษาในและนอกเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง สามารถนำตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่พัฒนาขึ้น ตลอดจนแนวทางปฏิบัติในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา ไปใช้เป็นหลักในการผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา และสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
3. ผู้สนใจสามารถนำระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้สำหรับการออกแบบวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ในเรื่องอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการสร้างต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมทั้งในระดับผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะจากผล

การวิจัยปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษามีจำนวนน้อยและบุคลากรของสถาบันไม่ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมเท่าที่ควร เพื่อช่วยกันสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีภายในสถาบันให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา เพื่อให้ให้นักศึกษาปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ จึงควรกำหนดนโยบายสำคัญ และเร่งด่วน

2) สถาบันควรเร่งสร้างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา เพื่อความเข้มแข็ง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก้าวหน้าไปด้วยกันระหว่างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง จำนวนทั้งสิ้น 85 สถาบัน ซึ่งทุกสถาบันมีข้อตกลงร่วมกันในการส่งเสริมความร่วมมือกันทั้งด้านวิชาการและการสร้างเสริมคุณธรรมนักศึกษา และด้านอื่นๆ

3) สถาบันควรกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาให้ชัดเจน มิใช่กำหนดเพียงกว้างๆ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา แต่ควรเฉพาะเจาะจงในแต่ละวิชาชีพ เช่น ทางการแพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ วิศวกร ครู นักกฎหมาย เพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้สำเร็จการศึกษาพึงมีและประเมิณผลได้อย่างเที่ยงตรง

4) ควรจัดตั้งหน่วยงาน/ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นทางการ

5) สถาบันควรกำหนดข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับผลที่ได้จากการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งทบทวนกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่อาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา และควรจัดทำแผนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทั้งแผนระยะสั้น (1 - 3 ปี) และระยะยาว (4 - 5 ปี)

6) สถาบันควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างเพียงพอ

1.2 ข้อเสนอแนะในระดับผู้ปฏิบัติ

1) จัดตั้งคณะทำงาน/กรรมการในการดำเนินงานการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา และควรมีกิจกรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคลากร และนักศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตรการศึกษา โดยมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- จัดทำแผนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคลากรของสถาบันและนักศึกษาทั้งแผนระยะสั้น (1 - 3 ปี) และระยะยาว (4 - 5 ปี)

- กำหนดรูปแบบ วิธีการ โครงการ และกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ เพื่อการบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยกำหนดรายละเอียดที่สำคัญของวิธีการ โครงการ กิจกรรมให้ชัดเจน เช่น เป้าหมาย วิธีการปฏิบัติ ช่วงเวลา งบประมาณ ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ การ ติดตามและประเมินผล และผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

2) คณะทำงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการศึกษา ทบทวนกระบวนการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมแก่บุคลากร และนักศึกษาในสถาบันของตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลและ สารสนเทศในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

3) กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรมของสถาบันให้ชัดเจน และบังคับใช้อย่างจริงจัง

4) กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ความมีคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาให้ชัดเจน และประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน

5) ผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากรจะต้องปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านความมีคุณธรรมจริยธรรม เช่น การแต่งกายสุภาพ ความตรงต่อเวลา ความมี เหตุผล เพื่อให้ให้นักศึกษาคุ่นชินกับสิ่งแวดล้อมที่มีแต่ความดี มีคุณธรรมจริยธรรม และเกิดความ ละอายต่อการกระทำผิด

6) จัดประชุมผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากร เพื่อการประชาสัมพันธ์และ สร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา

7) ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับนโยบาย การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสถาบัน เช่น การปรับปรุงรายวิชา รวมทั้งจัดสัมมนาอาจารย์ ที่รับผิดชอบรายวิชานั้น ๆ ให้เข้าใจในปรัชญาและแนวคิดในการสร้างรายวิชาดังกล่าว

8) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษาทั้งในและนอกหลักสูตรการศึกษา

9) กำกับติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา อย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่อง และน่าเชื่อถือ

10) สถาบันควรให้การสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างเพียงพอ เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ยานพาหนะ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อ ความสำเร็จของการจัดกิจกรรม

11) จัดกิจกรรมที่เป็นการเชิดชูและส่งเสริมคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมคนดีให้เกิดขึ้นในสถาบัน

12) สถาบันอุดมศึกษาควรจัดกิจกรรมไม่น้อยกว่า 2 กิจกรรม โดยกำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเข้าร่วม หรือเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 90 % ใน 1 ภาคการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยแนวทางและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมตามตัวบ่งชี้ แต่ละตัว ซึ่งจะทำให้ผู้สอนมีความชัดเจนในการสอนและจัดกิจกรรมให้บรรลุตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่กำหนดไว้ในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบ

2.2 ควรทำวิจัยการติดตามและประเมินผลคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางตามตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่พัฒนาขึ้น ในระหว่างที่กำลังศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและติดตามพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้สำเร็จการศึกษา อีกทั้งยังสามารถนำไปศึกษากับนักศึกษากลุ่มอื่น ๆ ได้อีกเช่นกัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

กรองทิพย์ นาควิเชตร. (2554). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถาบันอุดมศึกษา*. สืบค้นจาก http://vpress.nrru.ac.th/personnel/files/professional/pro3_05.pdf

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). *คลื่นลูกที่ 5 ปราชญ์สังคม: สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอสเอ็มเดีย.

ฉลองใจฉลาด และคณะ. (2552). *รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

ฐาปนีย์ พลิชฐ์เนาวกุล และพรสวรรค์ สุวัฒน์ศรีย์. (2551). *การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (รายงานผลการวิจัย)*. เลย:

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (2551). *การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- นฤมล โอสถานุเคราะห์. (2549). *แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. สืบค้นจาก http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/epaper/july_dec2007/Narumol.pdf.
- นลินี ทวีสิน และคณะ. (2549). *รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (ม.ป.ป.). *คุณธรรมเพื่อความสวัสดิ์ของชีวิต*. สืบค้นจาก <http://blog.spu.ac.th>.
- พระธรรมปิฎก (ป.ปยุตโต). (2541). *ธรรมานุญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมมิตร.
- วิจิตร กุลวณิชย์. (ม.ป.ป.). *จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาอย่างไร*. สืบค้นจาก <http://blog.spu.ac.th>.
- สายฤดี วรกิจโกคาทธร และคณะ. (2552). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิมล ว่องวานิช, และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคล เพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา มานะโรจน์. (2539). *การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

.....
ผู้เขียน

อาจารย์ ดร. อัจฉรา ไชยูปถัมภ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อีเมล: atchara_cu@yahoo.com